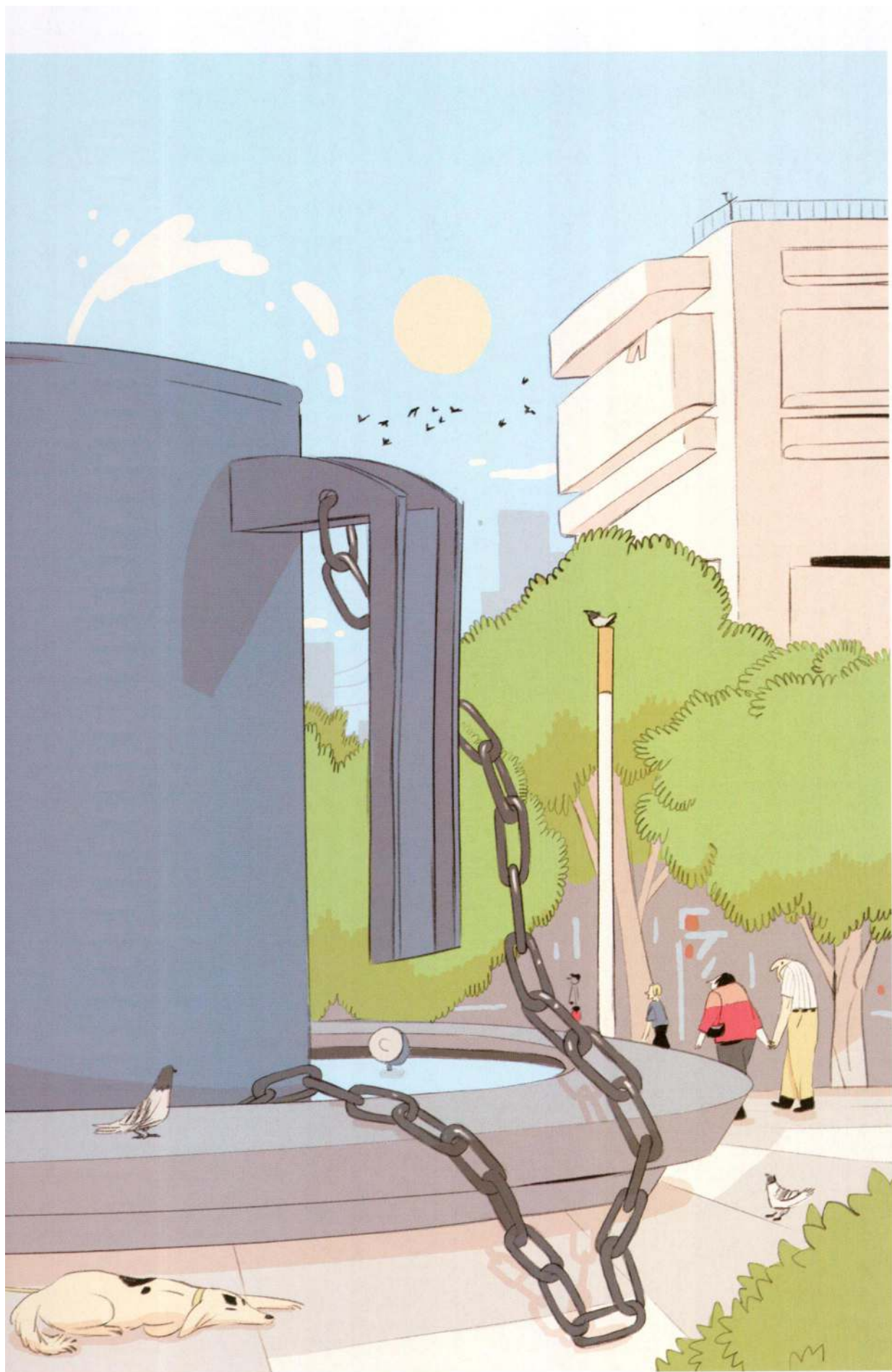

16.71x25.5	1/9	עמוד 58	ליברל	12/04/2021	76894498-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

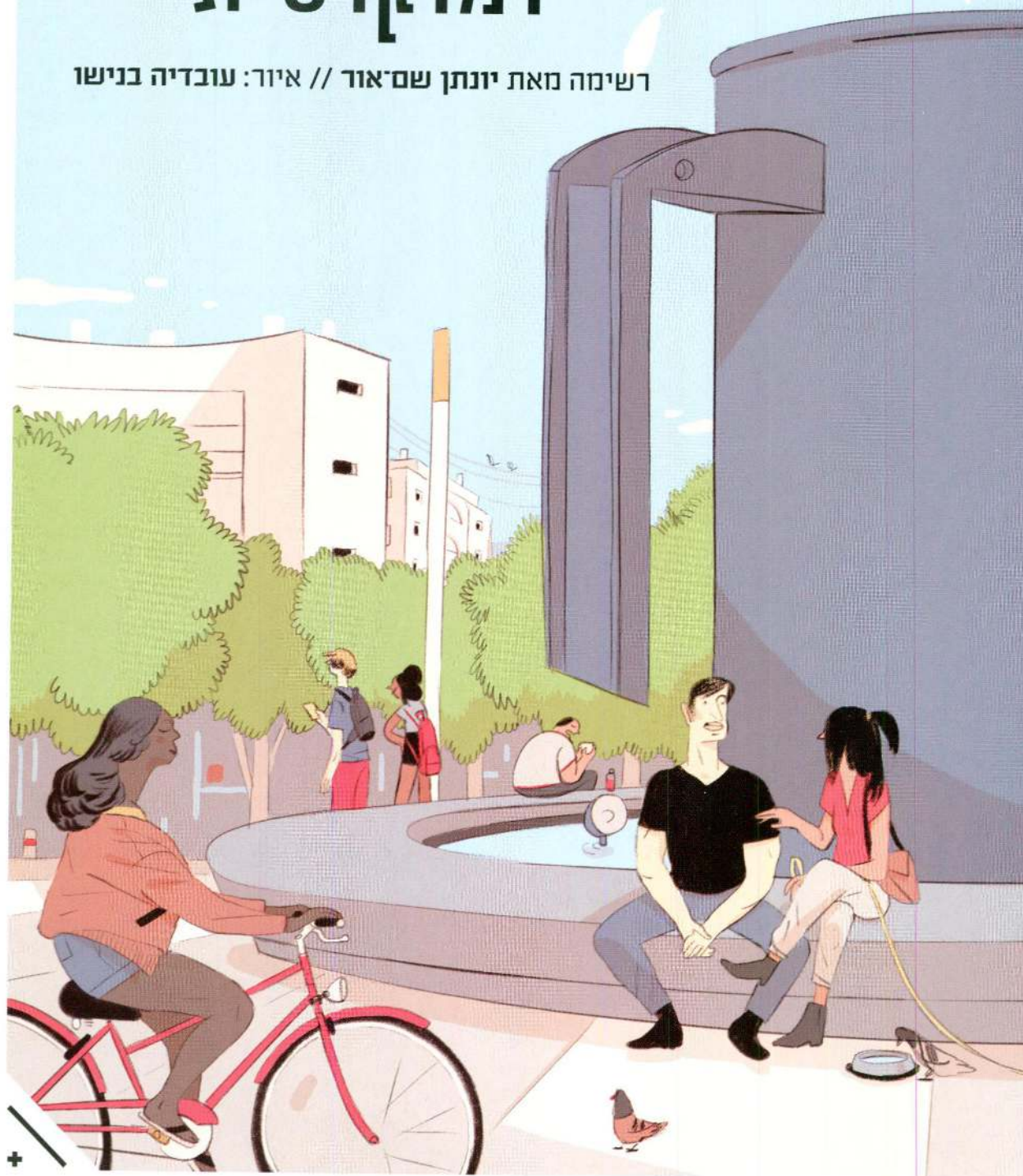

17.2x25.92	2/9	עמוד 59	ליברל	12/04/2021	76894439-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

מדינה יהודית, בהגדרה,

היא אינה מדינה דמוקרטית

רשימה מאת יונתן שם-אור // איור: עובדיה בנישו

16.91x26.19	3/9	עמוד 60	ליברל	12/04/2021	76894499-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

צילום: אוהד צויגנברג, 'הארץ'

הנוראה הזאת. גם היהודים עצמם, שהתעוררו במאה ה־19 אל תקופת הנאורות והמדע, אל הלאומיות והאידיאולוגיות החדשות, גמרו אומר לפתור את זה. גם הם אמרו שיש בעיה יהודית. אוכלוסייה ענייה, קהילות מאובנות, קפואות, בורחות מעבודת כפיים, פסיביות, פטפטניות, להגניות, שבויות במנהגים עתיקים; וכל העת משוכנעות שהן נזר הבריאה, הבן הנבחר של האל שכל הגויים מסביב מתקנאים בנו בשל כך וקמים עלינו כל הזמן.

היהודים האלה זיהו את הבעיה, והתווכחו על הפתרון. הגירה לארה"ב, שהתרחשה בממדים עצומים, נועדה לפתור את בעיית היהודי הבודד; זה שרצה לחיות ולהתפתח בארץ חופשית, שלא מתייגת את המהגרים על פי דתם. לכאורה. זה היה פתרון פרטני, אבל כזה שהמונים בחרו בו. המדינה העברית בארץ ישראל, לעומת זאת, הייתה אמורה להיות הפתרון הכולל. רק מדינה ריבונית, אמרו, תפתור באמת את מה שכונה אז הבעיה היהודית.

אבל הנה, בחירות 2021. הבעיה שלנו חזרה.

ישראלי או יהודי?

לא פעם יהודים נשאלים איך הם מסדרים את מרכיבי הזהות שלהם. כאן, או בכל מקום אחר. מה ההיררכיה. מה קודם למה. ישראלי או יהודי? בגולה, יהודי לא חרדי יאמר מיד שהוא אמריקאי, או צרפתי, או אנגלי, ורק אחר כך יהודי, כשם שיש הרבה אזרחים מכל מיני דתות. ממילא תמיד יהיו מי שיחשדו בו בנאמנות כפולה. ממילא תמיד רואים בו קצת זה. כאשר נציג ישראלי קורא ליהודים לעלות, הוא רק מגביר ומחזק את החשד הזה. שום פוליטיקאי אירי, גרמני או איטלקי לא יסתובב בארה"ב ויבקש מיוצאי "הארץ הישנה" לשוב הביתה. הבית הוא הארץ שאלה היגרו, ואיש לא מערער על זה. היהודי שחי בישראל יענה לפי הזיקה שלו לדת. לא רק חרדים, שיגדירו את עצמם רק כיהודים שגרים כאן, יאחזו בזוהר היהודית. גם סתם דתיים אורתודוקסיים, מסורתיים,

איילת

שקד מתבשמת מתוצאות הבחירות האחרונות. שוב ושוב היא מספרת לכל מצלמה שנקרית לה מהי המפה הפוליטית שנוצרה כאן. לימין, אומרת מהנדסת המחשבים לשעבר, יש יותר מ־70 מנדטים. לשמאל 30. מה פתאום - היא מוכרת את נפתלי בנט כראש הממשלה למרות שבעת המנדטים שלהם - שהשמאל ינהיג פה את המדינה? זה לא דיון פוליטי. היא יודעת את זה. זה עניין עקרוני. רעיוני. גם אם נוצרת איזושהי קונסטלציה שבה גוש המתנגדים לנתניהו מרכיב את הממשלה, מן הראוי, לדעתה, שנציג הימין יוביל, מפני שזה הרצון האמיתי של העם. זה כמו בן הבל. המשחק הפרלמנטרי מתנהל כאן זה עידנים באופן שבו לרצון העם יש מעט מאוד משקל. אבל גם אם היא צודקת במיון המפלגות לפי שמאלי-ימין, איך היא כוללת שם את 13 המנדטים של שתי המפלגות החרדיות, ש"ס ויהדות התורה? כמעט מיליון ורבע חרדים חיים היום בישראל. רק כמחצית מהגברים בחברה הזו עובדים. 140 אלף בוגרים מביניהם - אברכים קוראים להם - חיים במידה רבה מקצבאות המדינה. חשבון: הילדים מתחת לגיל 18 הם יותר ממחצית האוכלוסייה הזאת, שמתרבה בקצב קרוב של פי שלושה מזה של החילונים, ופי שניים מהממוצע הכללי במדינה (הכולל גם את החרדים וגם את המגזר הערבי).

יש יותר מ־600 אלף מבוגרים. מחצית מהם הן נשים. נותרו עם 300 אלף גברים, שרק 52% מהם טורחים לצאת, לעבוד ולפרנס את עצמם ואת משפחותיהם. לשאר צריך לקרוא לא אברכים, אלא מברכים. אלה שמורידים על הברכיים את כל הממשלות, את כל המפלגות, ובעצם, את כל הציבור בישראל. קומץ זעיר מהחרדים משרת בצה"ל, צבא שירות החובה של המדינה. מאידך, לכנסת של המדינה הציונית שבה אינם מאמינים ואת חוקיה הם מקבלים באופן חלקי, כולם מצביעים. גם רבים מאלה שגרים דרך קבע בחו"ל. גם התופעות שראינו בעבר, של אלה שכבר נפטרו מכל המצוות ומדגמים מדי בחירות מופע מדהים של תזוזת מצבות ותחיית מתים זמנית, עד אחרי ספירת קולות הרמאים.

החרדים, בהכללה, אינם ימין ואינם שמאל. הם אינם ציונים. מנהיגותם הרוחנית מתנגדת, וכך גם רובם ההולכים אחריה בלב שלם, למדינה יהודית בארץ. הם מתנגדים בכלל למבנה מדינתי, אלא אם כן המדינה מתנהלת על פי חוקי ההלכה. הם במשחק, רק מפני ששאר הציבור מרכין ראש בפני יהדותם הטהורה, המלאה, ומסכים לממן ולתחזק כאן את הגידול העצום שמחסל את המדינה שאותה ראה דור המייסדים בחזונו, מבפנים. התקפות חריפות מדי על החרדים נפסות כאנטישמיות. סבא של כולם כמעט נראה כמותם. או אבא של סבא.

מושבות החרדים כאן הן גידולי פרא מקומיים של עיירות הגלות. כאן הן משגשגות מחדש על חשבון הכלל, לכאורה בדלות (יחסית, כמו בן), אבל למעשה בעוצמה וברוחה שמעולם לא ידעו. שם, בגלות, בגטאות בערים הגדולות ובעיירות הדלות בין כפרי הגויים, הם היו במשך דורות החממה למה שכונה בפי האנטישמים (שהיו כמעט כולם) "הבעיה היהודית".

לא רק האוכלוסייה הלא־יהודית השתמשה בהגדרה

לא רק האוכלוסייה הלא־יהודית השתמשה בהגדרה הנוראה "בעיה יהודית". גם היהודים עצמם, שהתעוררו במאה ה־19 אל תקופת הנאורות והמדע, אל הלאומיות והאידיאולוגיות החדשות, גמרו אומר לפתור את זה

17.16x25.86	4/9	עמוד 61	ליברל	12/04/2021	76894500-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

החרדים, בהכללה, אינם ימין ואינם שמאל. הם אינם ציונים. מנהיגותם הרוחנית מתנגדת, וכך גם רובם ההולכים אחריה בלב שלם, למדינה יהודית בארץ. הם מתנגדים בכלל למבנה מדינתי

בעיקר בערים הגדולות, לא החרים את הדת, אבל גם לא חיבקו אותה. הם סתם היו חילונים, שלא התרעמו באופן מיוחד על סגירת החנויות והעסקים בשבת, וכעסו על הקיבוצניקים שעשו דווקא עם הקומוציזם הענקיים ביום כיפור.

רק מעט אנשי רוח, סופרים ויוצרים, חשו כי המהגרים הציונים שהגיעו בהתלהבות לארץ כדי להקים מעצמם אומה חדשה, נושאים בנפשם את נגיף הבעיה. גם אם הוא רדום, ידעו, הוא יתעורר. בלי ניתוק מהיהדות, לא סתם מהדת, הבינו, לא תהיה כאן תקומה. אהרן אמיר, יונתן רטוש, עמוס קינן ועוד כמה רומנטיקנים חכמים, הקימו את 'תנועת הכנענים'. זה מי שאנחנו, אמרו, יהודים זה אלה שהיו בגולה.

הם עוררו עניין, אבל בעיקר התנגדות. על מה הם מדברים. המדינה הריבונית שתקום הרי תפתור את הבעיה היהודית. בהתחלה חשבו שהבעיה היא היחס המשפיל, האפליה, הדיכוי, הבזו והזלזול שהגוי מראה ליהודי ונובעת מהשוני של היהודי. אם יתלבש אחרת, ידבר אחרת, יאכל אחרת ויחיה אחרת, בדיוק כמו הגויים סביבו, הבעיה תיפתר. הרצל, שעשה בדיוק את זה, התפכח בזמן משפט דרייפוס. זה לא עוזר. רק הציונות תהיה הפתרון, אמר. רק ריכוז היהודים במדינה ריבונית יחזיר להם את הכבוד, יעניק להם חירות וביטחון, ייתן להם מעמד כשל שאר האומות. המדינה העצמאית נועדה להפוך את היהודים לעם ככל העמים.

זה נשמע מצוין. אבל זה לא יכול לעבוד.

והמוני האנשים שעורכים קידוש ומכבדים את הרבנים יאמרו שהם קודם כל יהודים.

ישראלי טהור, בעיני המון אזרחים שחיים ומצביעים כאן, הוא בעצם זה, ערבי או מהגר לא־יהודי מרוסיה או אוקראינה שהתפלח הנה בגלל חוק השבות. היהדות נמצאת כאן, נוכחת בכל אולפן טלוויזיה שמראה לחילונים כמה הדת והמסורת חשובים. החדשות של יום שישי מוקלטות מראש, כמו 'יומני כרמל' שהוקרנו בבתי הקולנוע בעידן שלפני הטלוויזיה. אחד מכלי הנשק האחרונים שנותרו לערוצים הגדולים, השידור הישיר, מוקרב לטובת עקרון הגיוון על המסך. כדי שנראה את הכתבים והפרשנים חובשי הכיפה, מוכרחים להתחשב ולצלם לפני הסברי מרנן. הנה, אומרים לנו יחד שלושת הערוצים, כבדו את הדת כמו שאנחנו עושים.

מה רע בקצת יהדות, אזהרים לומר כאן. מה כואב לכם במעט מסורת. בידישקייט, או שירי לדינו, או סירי חריימה בוחקים מבחוץ ואדומים מבפנים. מה פסול בניחוח עבר נעים ומתוק להתרפק עליו. התשובה כפולה. שום דבר לא רע, והכל גרוע. תלוי מה אתה רוצה. תלוי לאן אתה מסתכל. תלוי מה טווח משקפת העתיד שנמצאת ברשותך. אבל מכיוון שאיש לא הצליח להוכיח שהגיע מהעתיד, כל מה שנותר לנו הוא להסיט את המבט אל העבר. אולי ניתן ללמוד משהו.

הרעיון הציוני ניסה לבצע פליק־פלאק מדהים. היהודים באים לארץ החדשה־ישנה, וכאן הם מתפשטים מהזהות היהודית שחיברה אותם למסע הזה. כאן, דווקא בארץ יהודה, הם קוראים לעצמם עברים. הם חולמים על מדינה עברית. הם מקימים את הגימנסיה העברית. את העיר העברית הראשונה. הם עושים הפגנות נגד החקלאים של מושבות העלייה הראשונה, שהעסיקו פועלים ערבים בעלות זולה, וקוראים בקול 'עבו-דה-עב-רית, עבו-דה-עב-רית!'. הם מנתקים את עצמם בכוח משפת הגלות, היידיש, ומלמדים את ילדיהם רק עברית.

אבל הם לא ניתקו את עצמם מהיהדות. לא הסוציאליסטים בקיבוצים, שהמשיכו למול את בניהם ולחגוג את חגי העם העתיק, אם כי בלבוש שונה, חקלאי, כמו פעם. הלא־סוציאליסטים, שגרו

16.37x26.06	5/9	עמוד 62	ליברל	12/04/2021	76894501-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

דרעי // צילום: אמיל סלמן, 'הארץ'

מה הבעיה?

הבעיה היהודית נוצרה עם היהדות. היא מגולמת בתוך ההגדרה. היא המפתח לפיצוח הצופן היהודי. עם כל ההבדלים בין החילונים לחרדים, עם כל הניואנסים שמתקיימים על הרצף שבין אלה לאלה, יש משהו יסודי שנמצא בכל תא ותא של האורגן היהודי הגדול.

ישראלים רבים, בעיקר ממה שקרוי בחלוקה הפוליטית "מחנה השמאל-מרכז", מקדימים כמובן את זהותם האזרחית לזו הדתית. אני ישראלי, הם אומרים, אחר כך יהודי. החרדי, זה שבכלל לא רוצה במדינה הציונית, אומר את האמת. מה אתה מקשקש, הוא יפלוט בזעף, היהודים הם עם. גם אלה שנשבו בינקותם ואינם מקיימים מצוות. גם הם, בעזרת השם, יחזרו יום אחד בתשובה.

הם צודקים, החרדים. היהודים הם עם. תמיד היו. זו עמדת המוצא של הטקסט המכונן של הדת היהודית. "והתהלכת בתוכם, והייתי לכם אלוהים ואתם תהיו לי לעם" (ויקרא כו, יב). ככה אומר האל לעם שבחר בו. הוא מפרט את הטובות שיקרו לעם ההולך בחוקותיו, ואת הצרות שינחתו עליו אם יזייף. "ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם תאכלו". זו רק טעימה קטנה מרשימת הזוועות שיפקדו את העם הסורר שמאס בחוקי האלוהים. זו הברית. זה ההסכם. האל שברא את השמיים ואת הארץ, את המאורות ואת כל מה שיש ביקום, מכתיר את עם העבדים הקטן שהוציא ממצרים כנציגו ושלחו על פני האדמה. נושא הבשורה האלוהית בקרב שאר האנושות. והוא חייב להתנהג בהתאם.

היהודים הם עם. תמיד היו. זהו חוזה קולקטיבי בין עם לאל. המצוות הן על העם. העם חייב בהתנהגות נכונה, ועם העם באים חשבון. זו היהדות. זה לב העניין. זה הצופן היהודי

זהו חוזה קולקטיבי. יוצרי הדת, כותבי התורה ועורכיה, מבהירים את זה כבר בהתחלה, עוד בימי המסע במדבר שבנה את האומה. כאשר אלוהים רוצה להשמיד את כל העם בגלל קורח ועדתו, שתפסו תחת ומסרבים לקבל את מרות הכוהנים החדשים, משה מתחנן. האיש האחד יחטא ועל כל העדה תקצוף? התשובה היא כן, בטח. חתמתם על זה. תביטו טוב. אמנם אלוהים קצת נוחם הפעם, ורק 250 אנשי קורח נבלעים באדמה, שפערה את פיה כמו איזה אתון עצומה של בלעם, אבל המסר הזה מתגלגל לאורך כל התנ"ך. המצוות הן על העם. העם חייב בהתנהגות נכונה, ועם העם באים חשבון. זו היהדות. זה לב העניין. זה הצופן היהודי.

חוזה כזה, בין אל לעם, לא נחתם מעולם בשום מקום אחר, באיזשהו זמן. היהדות אומרת במפורש כי רק באחרית הימים איש בחטאו יומת. ככה האל חתם את גורל העם האומלל הזה לדורות: "ואתם תהיו לי ממלכת כוהנים וגוי קדוש" (שמות יט, ו). כמו הדרוזים, שלא מכניסים זרים לעדה, גם היהודים לא עסקו בגיוור. אמנם במהלך ההיסטוריה התנ"כית יש גם פרטים וגם קהילות שלמות שהתגיירו או גויירו, אבל אלה מקרים מעטים. כדי להביא את כל האנושות כולה מתחת לכנפי האל היה צורך בדת חדשה. במהדורה מרוככת של היהדות, כזו שמקיימת חוזה פרטי בין האל ובין כל אדם. הנצרות. אין אריץ הנוצרים. אין העם הנוצרי, כשם שאין העם המוסלמי. אם צרפתי חוטא, הוא יירש גיהנום, צרפת עצמה תמשיך בחייה הקתוליים,

בגולה, יהודי לא חרדי יאמר מיד שהוא אמריקאי, או צרפתי, או אנגלי, ורק אחר כך יהודי. היהודי שחי בישראל יענה לפי הזיקה שלו לדת. רק אחר כך "ישראלי"

נפני // צילום: אוהד צויגנברג, 'הארץ'

16.44x26.71	6/9	64	עמוד	ליברל	12/04/2021	76894502-1
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790						

הפגנה בבני ברק במהלך הסגר השלישי // צילום: מוטי מילרוד, 'הארץ'

לטוב או לרע.
לעומת זאת, אם אתה יהודי, אתה קודם כל חלק מקולקטיב.
אין לך שום אפשרות להתנתק מהכלל. זו הבעיה היהודית.

הבטחות וקלקולי ההתחלה

אבות הציונות הבינו את המלכודת. הם רצו להתנתק מהדת, אבל בנו את תנועת התחייה הלאומית בעזרת שימוש יעיל בצופן היהודי. הם רצו שהעם ילך אחריהם, והם ידעו שהפרטים בעם מותנים להגיב כתאים של גוף גדול. זה בדיוק מה שהיו צריכים. זה מסתכם בשלוש הוראות הפעלה. העם היהודי הוא יחידה אחת. גורל פרטיו תלוי בפעולות ובמעשים של העם כולו. מעיקרון זה נובעת הגדרת פעולה נוספת והכרחית של הקוד: הכלל, הקולקטיב, חשוב מכל פרט ופרט שמרכיב אותו. הרצל, הציוני המעשי הראשון ומגדיר הפעולה כולה, היה הראשון להשתמש בסוד הצופן היהודי. הוא רצה לברוח מהדת, אבל עד שזה יקרה, הוא ניצל היטב את הקוד שמוטמע בכל ילד יהודי מיום היוולדו. אם לא בידי הוריו, אז בידי הסביבה הלא-יהודית שמסמנת אותו כאחר, כזה כדי שכולנו נינצל, בואו נתגייס ונקים יחד את המדינה העצמאית שלנו. לא כל היהודים נענו לקריאה. רבים הפנו לה עורף מעשי ורעיוני. הקומוניסטים, הבונדיסטים, שדגלו בהשתלבות בעמי

החיבה הכללית לערכי היהדות, ובעיקר הכוח הפוליטי שהחרדים והדתיים צברו, מונעים את התיקון ההכרחי שיכול להציל לא רק את הדמוקרטיה, אלא את עצם הקיום הדמוקרטי-מערבי, הקיום האזרחי כאן

נתניהו וליצמן // צילום: אמיל סלמן, 'הארץ'

הקוד היהודי השתלט על הפוליטיקה. הדבר המתבקש ההכרחי, שינוי שיטת הבחירות ויצירת חוקה, לא מתבצע בגלל מיליון ורבע חרדים, אלא שלא רוצים בכלל במדינה עברית. הם מחזיקי הקוד, אוחזי הצופן, המומחים הגדולים שמתמרנים בעזרתו את כל השאר

16.53x26.39	7/9	עמוד 65	ליברל	12/04/2021	76894506-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

חתונת נכדו של האדמו"ר מבעלז, בניגוד לחוק, אוגוסט 2020 // צילום: שוקי לרר, 'בחדרי חרדים'

חוק הלאום, שהונפק כאן בחגיגות כאילו היה הפרק המשלים והקריטי להכרזת העצמאות, היה מהלך משמעותי במלחמתה של היהדות בציונות ובחלום המדינה העברית

המונים בינינו זוכרים את הוריהם, או סביהם, שתמיד אמרו כי עבורם הציונות הייתה דת. לא חשוב אם הם באו מימין או משמאל. זו הייתה דת, והם עבדו אותה בדרך היחידה שהכירו מחדת שעזבו. אותו צופן, אותו קוד, רק אל אחוה.

בין תל אביב לספרטה

הכנענים לא היו היחידים שתפסו היטב את מלכות היהדות, המתגנבת אל המפעל הציוני בגלל הצופן. היו כאלה גם בתנועת העבודה שקלטו. ברל כצנלסון, ההוגה החשוב של תנועת העבודה, שהקים וערך את עיתון 'דבר', צידד בהקמת בתי כנסת ובטיפוח המסורת. אם לא נוכל בלי דת, חשב, הבה נאלץ אותה. איזו תמימות. לאלף את היהדות. מי שמתחיל בהתרפקות על היופי שביהדות בשיעורי הגמרא של עלמא, מסיים במקרים רבים בשיבת אור שמח. הקיבוצים והמושבים, חוד החנית של התנועות הסוציאליסטיות, באמת עיצבו את הגבולות, עשו כאן את החקלאות ולימדו את היהודים איך עובדים. הם גם בנו את הכוח המגן והלוחם. הם היו קנאים לרעיון, וקנאים לדת העבודה. הם גידלו את הילדים בנפרד מההורים. הם היו ספרטה. ומול הספרטנים, נוצרה אתונה. זה קרה בתל אביב. העברית אמנם לא הפנתה את גבה למסורת היהודית, בנתה בתי כנסת וסגרה את עצמה בשבתות, אבל הייתה חילונית וחוגגת מיומה הראשון. על כל בית כנסת היו כאן 50 בתי קפה. הם נתנו את הטון, הם, והתיאטרות.

העולם, והמוני יהודים שפשוט עלו לאוניות שהפליגו לשער ההגירה באלים איילנד שבניו יורק, כדי לחיות שם בין מיליוני מהגרים אחרים מכל קצוות הגלובוס.

ועדיין, רבים נתפסו לחזון הציוני. הסוציאליסטים שביניהם היו טובים ביותר בשימוש בקוד. הם תיעבו בחלקם הגדול את אורחות הדת היהודית, שסימלה בעיניהם, בצדק רב, את הגלות. והם החליפו אותה בדת אחרת. דת העבודה של הציונים הסוציאליסטים הייתה קשוחה ותובענית לא פחות מזו של קנאי הישיבות. ליהודי מלידה, עם הדנ"א שמגיב לצופן, אין קל מזה. המאמינים נדרשו לקורבן אישי, להעדפה ברורה של צורכי הכלל על אלו של הפרט, ולציות לרעיון, אפילו אם הוא לא לגמרי מתאים להם. הם קראו לזה קולקטיביות רעיונית. סגירת שורות המחשבה ורמיסת הפקפוק בשם טובת הכלל.

ועוד דבר לקחו הסוציאליסטים מהקוד היהודי. את הכוח בכפיית הדעה שלך על האחר. אם יהודי אחד חוטא כל העדה חוטפת, ואם ציוני אחד מקלקל את השורה - המדינה לא תקום. הקרבות הרעיוניים בשורות השמאל היו מלחמות אחים אמיתיות. משפחות נקרעו בשל הבדלי גוון קלים בתפיסה האידיאית. גם נברני ההיסטוריה המיומנים יתקשו להבין על מה רגשה ארץ הסוציאליסטים, שפילגה קיבוצים עד לרמת חציית החדר המשפחתי בקו גבול רצחני.

זאב ז'בוטינסקי, מהעבר השני של הציונות, היה חילוני יותר מדוד בן-גוריון. אכל שרצים בהנאה וניהל פרשיות אהבה עם גויות. הוא תיעב את הדת, אבל גם הוא השתמש בקוד. למות או לכבוש את ההר יוסף טרומפלדור, שהקריב את חייו לטובת הכלל, היה הסמל והדגל. הדתיים, לעומת זאת, לחמו בציונות בשצף קצף. הם מכירים את הקוד. הם מומחים בצופן. הם זיהו בציונות דת מתחרה. ההצלחה שלה, ידעו, תהיה החורבן שלהם. הציונות הייתה דת. תשאלו כל מי שחי בינינו וזוכר את הימים שבהם הבריטים שלטו כאן. זה לא היה כל כך מזמן. יש לא מעט אנשים בני 80 שלא רק מסתפקים בזיכרונות, אלא עדיין עובדים ויוצרים. צדי צרפתי, למשל, חוגג עכשיו גבורות. הוא היה בן שמונה כאשר בן-גוריון הכריז על המדינה. יורם טהרלב, מקיבוץ יגור, זוכר מצוין את הפשיטה של החיילים הבריטים על הקיבוץ ואת מציאת הסליק העצום שהיה שם. עמוס עוז, שכבר לא איתנו, סיפר על אביו היקה שהיה מאוהב בכל דבר הקשור בארץ.

16.03x26.14	8/9	עמוד 66	ליברל	12/04/2021	76894503-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

בית קפה בתל אביב, 1960 // צילום: פריץ כהן, לע"מ

בעיר העברית הראשונה. העברית, לא היהודית. ההכרזה התרחשה במבנה בשדרות על שם הנדיב הידוע, אדמונד דה רוטשילד. לא רק העבר בצבץ ביום ההכרזה. גם העתיד. בן-גוריון, שברגע זה חדל להיות מנהיג מדיני והפך לפוליטיקאי, השתמש במילים "מדינה יהודית בארץ ישראל". לא עברית. יהודית, כי זה מה שהחליטו באו"ם חצי שנה לפני כן, בנובמבר 1947. הם לא התעמקו בדקויות שם. היהודים נרצחו באירופה - מגיעה להם מדינה. "המדינה היהודית" מהכרזת העצמאות גלגלה את עצמה אל חוק הלאום, שמדיר את כל הלא-יהודים ומסמן אותם בטלאי בלתי נראה של נחותים.

תל אביב מבינה, גם בלי לומר זאת בקול רם, מהי הסכנה שטמונה ביהדות. או לפחות הבינה, לפני שנחילים של צעירים וצעירות חובבי מסורת מעיירות הפריפריה באו ומילאו אותה. תל אביב, במהותה ההיסטורית, לא רוצה את מניחי התפילין ליד בתי הספר, מתעבת את מרכזי חב"ד שמנסים להתנחל במתק שפתיים שלעולם לא ישירו את ההמנון בכל שכונה, נרתעת מהטרנזיטים עם הרמקולים והנחישות של שקופצים מהם כדי לפזז ברמזורים. אבל היא שמחה במרכזי הבילוי והסופרים שפתוחים בשבת, וכמהה לתחבורה ציבורית טובה שבעה ימים בשבוע. כינתיים העיר חזקה מתושביה. לא בטוח כמה זמן היא תחזיק מעמד.

או יהודית, או דמוקרטית

חוק הלאום, שהונפק כאן בחגיגות כאילו היה הפרק המשלים והקריטי להכרזת העצמאות, היה מהלך משמעותי במלחמתה של היהדות בציונות ובחלום המדינה העברית. אבל זה רק אקט פורמלי. חוק הוא בסך הכל תוצר של

זאב ז'בוטינסקי, מהעבר השני של הציונות, היה חילוני יותר מדוד בן-גוריון. אכל שרצים בהנאה וניהל פרשיות אהבה עם גויות. הוא תיעב את הדת, אבל גם הוא השתמש בקוד. למות או לכבוש את ההר

המוזיאונים, התזמורות, מערכות העיתונים, הפסטיבלים, הקרנבלים, מועדוני הלילה, הריקודים, השתייה, הרומנטיקה, הים, הגנים. התל אביבים לא רבו עם הדת, לא עשו קומזיצים על הדשא ביום כיפור, כמנהג אותם קיבוצניקים צעירים. הם פשוט התעלמו ממנה. באופן מעשי, הם לא היו יהודים.

הם נשארו כאלה עד היום הזה. בלי אנשי תל אביב ומוסדותיה כל הקיבוצים שבועולם לא היו עוזרים. בלי תל אביב על יזמיה ועל משורריה, בלי הרוח החופשית שלה, בלי הכסף הפרטי, בלי היוזמה הפרטית שתמיד הותרה כאן - מדינת ישראל לא הייתה קמה. לא במקרה היא נוסדה דווקא

אבות הציונות הבינו את המלכודת. הם רצו להתנתק מהדת, אבל בנו את תנועת התחייה הלאומית בעזרת שימוש יעיל בצופן היהודי. הם רצו שהעם ילך אחריהם, והם ידעו שהפרטים בעם מותנים להגיב כתאים של גוף גדול

בן-גוריון עם הרב יהודה לייב הכהן // צילום: הנס פין, לע"מ

16.2x25.38	9/9	עמוד 67	ליברל	12/04/2021	76894504-3
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

עובדי אדמה בקיבוץ חנדל, 1912

**החלוצים לא ניתקו את עצמם מהיהדות.
לא הסוציאליסטים בקיבוצים, שהמשיכו
למול את בניהם ולחגוג את חגי העם
העתיק. הלא-סוציאליסטים, שגרו
בעיקר בערים הגדולות, לא החרימו את
הדת, אבל גם לא חיבקו אותה**

הצורך לשכנע את הזולת איננו סתם צורך של האגו בניצחון. זה עניין קיומי. אם כולם לא יעשו מה שצריך, נחטוף. ככה הקוד של הצופן היהודי מבטא את עצמו.

.....

המשבר הפוליטי שאנחנו חווים הוא תוצאה ישירה של אותה בעיה שורשית, אותה בעיה יהודית. לא נוכל, מחר בבוקר, לנתק את עצמנו מהיהדות. כרגע, יש מעט מאוד קופצים על הרעיון. אפילו התנועה הרפורמית שריכזה מאוד את הדת וניסתה להציע איזו ברית חדשה בין האל לעם, נבלמת כאן.

החיבה הכללית לערכי היהדות, ובעיקר הכוח הפוליטי שהחרדים והדתיים צברו, מונעים את התיקון ההכרחי שיכול להציל לא רק את הדמוקרטיה, אלא את עצם הקיום הדמוקרטי מערבי, הקיום האזרחי כאן. כל אחד מבין שמוכרחים לשנות את השיטה. כל אחד יודע שצריך חוקה. רצית אחוזים, בואי נדבר באחוזים, איילת שקד. 70% מהעם רוצים בהפרדת הדת והמדינה. אחוז קרוב לזה, בהתנתקות מפלסטינים.

זה מה שהעם רוצה, אבל הקוד היהודי השתלט על הפוליטיקה. הדבר המתבקש ההכרחי, שינוי שיטת הבחירות ויצירת חוקה - לא מתבצע כאן בגלל מיליון ורבע חרדים, אלה שלא רוצים בכלל במדינה עברית. הם מחזיקי הקוד, אחוזי הצופן, המומחים הגדולים שמתמרנים בעזרתו את כל השאר.

הם לא רוצים במדינה שלכם, ואתם נותנים להם להרוס אותה. הבעיה היהודית כאן, במלוא עוזה ותפארתה. אין מי שינטרל את הקוד של הצופן היהודי.

ניסינו. חבל על אלה שנפלו ונפצעו. חבל על הקורבנות. חבל על החיים שבזבזו כאן. ●

קוניונקטורה פוליטית בזמן נתון. קל לשנות חוקים, בטח בארץ הזאת שהתאמצה מאוד לא לכוון חוקה.

מנגד, תפיסה שהשתרשה בציבור קשה מאוד לעקור. גם לא אופן דיבור. כמה שננסה, לא נצליח לעקור את ה"אני יביא לך את השלוש שקל". הנוסחה 'מדינה יהודית ודמוקרטית' משגשגת כאן כמו יבלית, וכולם משתרעים עליה כמו על דשא משובח. איזה יופי, אומרים, על זה נשמור מכל משמר. על מרובע עגול משולש. על מטבח סטייקים טבעוני.

הפילוסוף יובל שטייניץ אומר בלהט כי חוק הלאום עוסק רק בזכויות לאומיות, ואין שום קשר לזכויות הפרט. האומנם, דוקטור? ומה, למשל, עם חוק השבות? מילא האפליה באזרחות. אבל מה עם בן או בת הזוג של מי שכבר נמצא כאן? היהודי שנכנס הנה בגלל חוק השבות יכול להביא לכאן את האישה הנוצרית שפגש בטיול בחו"ל והתחתן איתה שם. האזרח הערבי שנולד פה ונישא לפטמה מג'נין יכול להיפגש איתה במחסום או לבקר אותה אצלה. נחמד עכשיו ברמאללה, כולם אומרים, תראו איזה חיי לילה יש להם.

'מדינה יהודית דמוקרטית' הוא מונח כזב. כל אחד מחלקיו נשמע הגיוני ומוצק, אפשר אפילו לחבר כל שתיים מהמילים שמרכיבות אותו למושג בעל משמעות, אבל כל השלוש יחד הן קשקוש לוגי. לא רק מפני שמדינה לא יכולה להיות גם יהודית וגם דמוקרטית. מדינה יהודית, אפילו לא דמוקרטית, יכולה להתקיים רק בארץ עוי.

הדת מעדיפה גלות. שם הרבנים שולטים. שם השלטון לא שלנו. גם כאן, מבחינת החרדים, זה שלטון זר שצריך ורצוי לתחמן, לקמבן ולקחת ממנו כל מה שאפשר. את העבריינים אסור להסגיר למשטרה. מי שעושה זאת נחשב ל"מויסר", כמו קאפו, שמוסר יהודים בידי הגוי. אלה שלא הולכים בתלם בהקשר הזה מתבלטים במקרים רבים, אבל הם עדיין מעטים מאוד יחסית.

יש סתירה מובנית לא רק בין מדינה ליהדות. יהדות ודמוקרטיה זה בכלל מים ושמן. החווה הקולקטיבי שנכרת בין האל לעמו מעמיד באופן רעיוני ועקרוני את הכלל לפני הפרט. אם אחד חוטא כולם חוטפים, ולכן כולם צריכים לרגל אחרי הפרט, להעיר לו, לתקן את דרכיו וליישר אותו. דמוקרטיה, בהיפוך מלא ושלם, מציבה את הפרט בראש. אותו ואת הזכויות שלו. זה הרעיון הבסיסי שעליו בנויה הדמוקרטיה המודרנית. המדינה קיימת בשבילך ועבורך. לא להפך.

עקרון היהדות של עליונות הכלל על הפרט, מפעפע ומבעבע בכל מקום. בקרבות האימים בפוליטיקה. במלחמות הרצח בין מתנגדי חיסונים והמצדדים. בצעקות הלא-נגמרות באולפנים.